

Recenze

Recenze

Vilém Kmuníček

**Bílovice nad Svitavou
2015**

Obsah

Předmluva 7

Filmy

Kawasakiho růže 11

Počátek 12

Happy end 14

2012: čas na změnu 15

Půlnoc v Paříži 16

3:10 Vlak do Yumy 17

Dívka s dračím tetováním 18

Rozsudek smrti 19

Collateral 20

Europa Report 21

Tři filmy 22

Elysium 23

Gladiátoři 24

Souvislosti: *Vlk z Wall Street* a *Výpadek svobody* 25

Snowpiercer 26

Nevěřící 27

Knihy

Světový étos 31

Program pro přeživší 32

Kultura genderově vyváženého vyjadřování 33

Marginálie na okraj *Análních vesmírů* 35

Nikdy nejez sám 37

Věra Nosková: *Chraňme muže* 38

Jiří Krupička 39

Malý bratr 41

Santarožská bariéra 42

Alain de Botton: *Náboženství pro ateisty* 43

Frederick Forsyth: *Mstitel* 45

Neal Donald Walsch: *Bouře před klidem* 46

Gregg Braden: *Matrix – Božský zdroj* 47

Výsledný obraz: velkovýroba deprivantů 48

Boží blud 49

Budoucnost mysli 50

Marcus Aurelius Antoninus: *Hovory k sobě* 52

Na okraj knihy Carol Dweckové *Nastavení mysli* 53

Kde hledat oporu 55

Předmluva

Přítomné recenze ve své převážné většině dosud nebyly nikde publikovány a vznikly, aniž by se o tom uvažovalo. Dovoluji si je takto předložit veřejnosti, protože zachycují názory, které by po mém soudu mohly mít širší platnost.

V. K.

Filmy

Kawasakiho růže

Žili jsme v tom, čemu dnes i my říkáme totalita. Tehdy to pro nás byl socialismus. Ne každý měl tedy totalitu za totalitu, okupaci za okupaci a spolupráci za špatnou. Teď tvrdíme, že poskytnout totalitní tajné policii jakoukoli součinnost je z podstaty špatné a jedině správné je s totalitní policií se nebavit.

Uvědomovali jsme si však, kdo je kdo? O těch, co nás nutili do zábavy, jsme nevěděli zhola nic (jen to, že souvisejí se Sověty podporovaným režimem). Nikdo neměl recept, jak na ně vyzrát, byli jsme proti nim každý sám, bezradný a bezbranný. Oni o nás věděli všechno a mohli s námi dělat cokoli či se tak aspoň tvářili, ale přinejmenším nás o tom dokázali přesvědčit.

To se pak těžko vzdoruje, když člověk ví čím dál víc, proč ano, a ví čím dál méně, proč ne.

Dík filmu *Kawasakiho růže* jsem si uvědomil, že u toho byly dvojí oběti a jen jeden viník. Oběťmi byli ti, na něž se donášelo, ale stejně tak byli oběťmi ti, kteří donášeli. Trpěli ti, kteří podléhali tlaku ať na té či oné straně, a trpí dodnes, jediný, kdo se v současnosti směje (a smál se vždycky), je ten, kdo s těmi pod tlakem tyhle vzájemně vražedné šachy jako s figurkami hrál. Vyvolává to ve mně vzpomínku na esesáky, kteří pobízeli židy, aby se mezi sebou v soubojích bili. Jako bychom dnes chtěli trestat toho, kdo uhodil, protože je bit.

Nebavit se s režimem nešlo. On vás k tomu vždycky přinutil, jako ti esesáci. Každý se na něj pokoušel vyzrát a každý po svém. Někdo tehdy měl štěstí, jinému to nevyšlo. A ty, co jim to nevyšlo, dnes odsuzujeme. Za co? Že vsadili na špatnou kartu? Že se přepočítali? Že neměli štěstí?

Nebyli ovšem všichni stejní. Někdo vzdoroval, dokud to šlo, jiný vzdoroval málo a někdo vůbec, či dokonce zajásal, že je o něj zájem. Jak tohle poznat a rozsoudit, nevím. Také nevím, jak soudit viníky: i z nich někteří byli oběťmi.

A ještě jedna kacířská otázka: Bude dnešní spolupráce s tajnými službami za pár let také špatná? To se teprve uvidí.

(2010)

Počátek

Na Googlu (Inception) lze najít spoustu recenzí a vesměs se shodují. Podobně bych i já shledal film jako dokonale řemeslně odvedený, a to nejen co se týče filmových triků, ale vůbec jako dokonalý program: autor je schopen pomocí filmové řeči napínavě sdělit tak složité vyprávěcí schéma, jako je snění několika snů v sobě, a to tak, že mu divák i napoprvé porozumí a neztratí se v něm.

Např. to proto se sny odehrávají každý v jiných kulisách, aby byly odlišitelné i ve mžikových střizích. Možná ta snová teorie je v Inceptionu, Vnuknutí proto, aby se skrze snové obrazy dalo téma vůbec zobrazit. V tomto směru je chytrý nápad o časovém posunu ve snech různých úrovní – umožňuje to dramatickou výstavbu filmu.

Hrdina je poznamenán svým řemeslem (extraktor – krade lidská tajemství skrytá na dně psychiky, a to cestou přes sny), a to dvakrát: jednak díky němu nesmí domů a jednak zasáhlo do jeho milostného příběhu. Oba tyto motivy jsou zdrojem jeho vnitřního boje mezi láskou k dětem a k manželce, jejíž smrt nechtěně zavinil.

To je jedna z linií děje. Druhá linie zpracovává motiv manipulativního ovlivňování podvědomí skrze sny, které nám možná hrozí, ovšem spíše jinou cestou než tou, kterou film zobrazuje a jež je spíše fantastická než sci-fi a jejíž cíle se dávno realizují mnohem prozaičtějšími prostředky, jako jsou např. psychologické manipulace každodennosti (reklama, veřejné sdělovací prostředky, psychologické triky, demagogie, propaganda ap.).

Chci tím říct, že téma je založeno na fantastické psychologii, kterou systematicky rozpracovává, ale že by bylo ošidné, kdybychom tento obraz považovali za realitu, za výraz exaktního poznání a hledali bychom v něm takto hlubší smysl. Tím mi to připomíná film o pobývání v mysli Johna Malkoviche (*V kůži Johna Malkoviche*). Dobře se na to dívá, ale poznání reality mi tu chybí.

Preciznost provedení této sci-fi vede recenzenty k přirovnávání s *Matrixem*, který, přiznám se, mne ohromil víc, zejména jeho první část, protože ve mně souzněla s mou představou světa a byla pro mne vyslovením mých myšlenek.

Matrix byl pro mne teoreticky možný a možná nás čeká, jen se naučit budovat svět jako virtuální realitu. Z tohoto filmu sem zavítala myšlenka o nebezpečné možnosti pobývání ve vysněných světech, kterým bychom mohli začít dávat přednost před reálným životem, jež je vlastně nehlubší

myšlenkovou úrovní obou filmů a odráží už soudobé tendence umožňované již nyní virtuální realitou veřejných sdělovacích prostředků.

Podobně i film *Věčný svit* neposkvvrněné mysli mapoval možnosti psychologické práce s podvědomím cestou hypnózy (či co) a byl tak uvěřitelnější.

Recenze se také pochvalně zmiňují o hudbě.

(2010)

Happy end

Musím se zmínit, že ne náhodou mne zaujal film *Happy end*: vztahuje se také k problému kauzality. Je totiž celý natočen pozpátku, a když jím autor chtěl vyprávět příběh, musel v tom obráceném sledu postulovat i kauzální vztahy, totiž vztahy příčina→následek ve směru odvíjení filmu. Což vedlo k tomu, že v našem světě reálné příčiny se ve filmu stávají následky a skutečné následky jsou tu interpretovány jako příčiny. Abyste toto líčení pochopili, museli byste film vidět. Je zajímavé, že divák si během filmu na tuto obrácenou kauzalitu zvykne (např. mně se chtělo po zhlédnutí filmu podle něj chodit pozpátku), což vypovídá o síle, s jakou na nás působí pobyty ve filmových imaginárních světech.

(2011)

2012: čas na změnu

Film *2012: čas na změnu* mi mluví z duše. I já si myslím, že takhle, jak se to děje, nelze hnát pokrok do nekonečna. Že řešení problémů, která tento způsob nabízí, jsou krátkozraká a dočasná. Že peněžní systém je mechanismus, který nás vede do slepých uliček, a to nejen krizí. Že nekatastrofickou budoucnost je třeba budovat jinak, než jak se to děje, což naopak, jestli se to nezmění, nutně vyústí do katastrofy. Je třeba nalézat nová řešení, ekologická, prolidská, pro život, a přitom globální, jak to nová doba přináší a umožňuje. Film některé tyto možnosti ukazuje, ať je to nová architektura a nové stavební materiály, nebo postupy při čištění životního prostředí a vody, či náhrada spalovacích motorů motory vodíkovými, případně nové směnné, nepeněžní vztahy (podle japonského vzoru). Také je z filmu vidět, že i hledání nových možností lze pojmout nově, globálně, díky internetu, díky novému pojetí práce, díky jejímu osvobození přes počítačové sítě, jak to zahájil svobodný software.

Doufám ovšem, že motivy vědomí změněného drogami a konce civilizace v roce 2012, poukazující kamsi do iracionálna, byly vneseny jen proto, aby učinily přitažlivými varovné myšlenky o nutnosti změny (a nikoli jako reklama na život pod drogami či jako nástroj vytváření masové hysterie).

(2011)

Půlnoc v Paříži

Čím začít? Nejspíš začátkem, který je u tohoto filmu ve znamení Paříže. Jak se ukáže dál, celý film je holdem Paříži minulého (ba i předminulého) století. A kdo má rád Paříž, říká scenárista, ten se v ní může nadít leccího zajímavého. I toho, že v ní lze o půlnoci putovat časem.

Tento (jediný) sci-fi motiv umožňuje konfrontovat náš nynější nostalgický vztah ke zlatým letům 20. století s postojem jejich protagonistů. Jako my jejich dobu, tak oni dobu svých předchůdců mají za zlatou, atd.

Woody Allen si s podobou Paříže ve 20. letech minulého století znamenitě vyhrál, stejně jako se způsoby, podle nichž může filmový divák okamžitě tuto éru identifikovat. Ve filmové zkratce časové období jednoznačně umisťují jeho význační představitelé, jako jsou literární a vůbec kulturní celebrity. Z těch pak autor vybral ty, které byly v dané době v Paříži a byly schopny anglické konverzace.

Celý výlet do Paříže je strukturován milostným příběhem, který vedle sebe v soutěži klade konformní vztah se vztahem skutečným, jemuž dává zvítězit.

(2012)

3:10 Vlak do Yumy

V prvé řadě můžeme konstatovat, že film *3:10 Vlak do Yumy* splňuje základní předpoklad kvalitního filmu: jde o profesionálně dobře odvedenou práci. Příběh je dramatický, postavy věrohodné, dialogy přesvědčivé, situace a zápletky nové a dosud neokoukané.

Z ničeho není zřejmé, že je to modelové schéma, i když to modelové schéma, a to za typické dosazující rysy netypické, je. V zásadě jde o polemiku o tom, co je dobré a co zlé, a zdá se, že film straní názoru, že vše je relativní. Ostatně sama pointa v úplném závěru mluví o tom, že zlo nebude potrestáno, i když dobro díky oběti kladného hrdiny vítězí.

Boj dobra se zlem tu tedy není schematický, kladný i záporný hrdina jsou zlidštěni, zrealněni detaily, jež kladnou postavu „uzemňují“ (např. tím, že jí nejde „o spravedlnost“, nýbrž o záchranu rodiny), a které u záporné postavy pro relativizaci používají její idealizaci – záporná postava je kupodivu inteligentní, citově založená, vzdělaná a vůbec neodpovídá zažitému typu zločince, takže ji odpustíme i to, že masakruje dokonce své kolegy.

Není zřejmé, kdo je skutečně kladný a kdo záporný, a divák může být uveden ve zmatek, co si o tom má myslet, když ve většině filmů je lišení černé a bílé jednoznačné. (Zde může pomoci uvědomit si, že jde jen o film, nikoli o realitu.) Vše je tu v jednom chumlu a není do poslední chvíle jasné, komu dá autor jeho životním příběhem za pravdu.

Z jednotlivých motivů si divák všimne studie vztahu otce a syna, zaujme i scéna, kdy příslib peněz dělá z davu vrahy.

Možná zmíněná relativizace vyplynula jen ze snahy o dramaticčnost, o to, abychom byli stále překvapováni tím, co nemůžeme předpokládat, ale je možné si ji vyložit i jako záměr, který je v souladu s cílem devalvovat mravní hodnoty ve prospěch kalkulace, nebo pouze jako snahu vyjádřit všeobecné pochybnosti o platnosti obecných zásad klasifikujících činy na dobré a špatné, jak jsme toho svědky ve všech oblastech života (a to nejen tam, kde se naše mravní zaměření reality teprve utváří, jako je tomu např. v oblasti digitální technologie).

(2012)

Dívka s dračím tetováním

Film *Dívka s dračím tetováním* představuje profesionálně odvedenou práci. Co víc o něm říct? Je to napínavá detektivka elektronického věku. Podle titulku je její hrdinkou typová obdoba brutální Nikity, osudem postavené do role emancipované ženy. Její zrod, na rozdíl od Nikity, je vysvětlen jen náznakem a my tušíme, že tuto roli ve třiatvaceti letech (jako kdysi ještě mladší falešný pilot Di Caprio) zvládá jen díky své vysoké inteligenci, která umožňuje i happy end – nehappy end. PO něm nastupuje pochybnost, jestli se tomu dá věřit. Kromě závěru však příběh vypadá celkem logicky, ač je i dramaticky vygradován na samu hranu umožnění šťastného konce. Jak říkám, profesionální dílo. A „politicky korektní“. Je tam všechno, co tam má být – zlí nacisti, zhýralá smetánka, zneužívání dětí v rodině, lesbické a sadistické milování, jen navenek nesociální punkeři a odporní úředníci. Ovšem co z reality tam bylo, nejsem schopen říct. Vím jen, že po zhlédnutí jsem chtěl být po vzoru hrdinky ve své citlivosti taky tak oprsklý a arogantní.

(2012)

Rozsudek smrti

Už svým názvem film *Rozsudek smrti* s sebou nese jistý moment očekávání. A tak úvodní scény z prohlížení rodinných videí mají jakýsi varovný podtón, který se vzápětí potvrdí. A film se pak logicky rozvíjí do úvodem motivovaného akčního thrilleru a střilečky. Vidíme, jak se slušný občan, veden svými nejlepšími instinkty, postupně stává vrahem a zabijákem stejným jako ti, co mu zabili syna. To je také pointou celého filmu. A my máme dojem, že film si s námi pohrává podobně: že se nás snaží přesvědčit, že pokud chce člověk uhrát život, musí se stát vrahem, protože to, co má fungovat, nefunguje. A takových filmů, i když třeba ne tak přesvědčivých, kde má hrdina dobrý důvod vzít spravedlnost do svých rukou a začne zabíjet, je až podezřele mnoho. Proč nás proboha takhle inspirují?

(2012)

Collateral

Zručně vyprávěný příběh jedné akce nájemního vraha *Collateral* má všechny profesionální náležitosti. Je dramatický a zároveň uvěřitelný. Co víc si přát než chvíli napětí a závěr aspoň trochu dobrý? Ale už sám název – šifra naznačuje, že půjde o něco víc. Že se nejedná o politickou korektnost, jestliže zločinec je bílý a kladný hrdina černoch. Že scéna dospělého syna s černošskou matkou, známá už odjinud, tu není jen pro pobavení. Že i u tohoto filmu je namístě se ptát, co nového nám říká.

Sledujeme tu profesionálního vraha pěkně zblízka a můžeme to vidět i jako studii dvou protivníků v mezní situaci. Ve středu pozornosti je ovšem vývoj kladného hrdiny, který se ke svému hrdinství postupně propracovává od svého prvotního ohromení a ochromení, v němž natolik úspěšně spolupracuje, že jej vrah nechává žít, k pochopení, že nezbyvá nic jiného než se zlu aktivně postavit. Skoro celou stopáž zaujímá pasivní odevzdání se osudu a vrahově vůli, ale prohlédnutí nakonec přece jen přijde a kladný hrdina si uvědomí, že všechno, co dosud pokládal za důležité, je vedlejší (collateral), že to, co musí udělat, je vzepřít se zlu.

Jen ještě poznámku. V tomto filmu vše, včetně názvu, má své místo. Začíná to předáním kufříku a končí smrtí v metru, je to souvislý řetěz zamýšlených činů a do záměrů vstupujících náhod, který ústí v naději, že se zlem lze bojovat.

(2012)

Europa Report

Všechno, co bych chtěl, případně mohl říct, je už v první sérii komentářů na adrese <http://www.csfd.cz/film/309312-europa-report/>.

Ano, je to found-footage, typ filmu „nalezená stopáž“, který šikovně pro dramatickou kompozici využívá možnosti libovolně kombinovat realisticky motivovaný sled záběrů ze spousty kamer a přitom vytváří uvěřitelný, realistický příběh života uvěřitelných hrdinů v kosmické lodi.

K tomuto typu filmů mne napadlo ještě, že je to totéž, jako psát román v dopisech nebo ho složit z novinových výstřižků (*Válka s mloky*), taky jsem četl román z mejlů (už i na to došlo) a velice inspirativní v tom směru je hledání na Googlu, když se z jeho odkazů skládá dramatický obraz.

(2013)

Tři filmy

Film o psech (*The Secret Life of the Dog*) rozšiřuje pochopení vztahu člověk–pes. Poučný je pokus s mutací lišek, který modeluje vznik psích plemen, ale zároveň se vyslovuje (aniž to říká) k mutaci lidského rodu, který je také podřízen lidskému výběru (a nikoli výběru „přirozenému“). Jaké z toho asi vzniknou mutace lidské?

O *Dni zrady* (*The Ides of March*) přemýšlím jako o součásti matrixu. K čemu nás vede? Podobně jako *Všichni prezidentovi muži* či *Vrtěti psem* nám ukazuje realitu (demokratické) politiky. Ale je to skutečně tak, nebo nám to má jen znechutit reálnou demokracií? Film zároveň líčí období dospívání, kdy věříme tomu, co se říká, období ideálů, v konfrontaci s obdobím dospělosti, kdy víme, jak to chodí, a na základě toho chladnokrevně jednáme. A je to taky trochu o tom, jestli politická licitace a politický handl jsou korupční jednání (podle Nečase a nyní i našich právních orgánů ne), nebo patří k legálním nástrojům demokracie.

96 hodin (*Taken*) vnímám taky jako matrix: mám podezření (pokud to není jen výchovné zaměření pro teenagery), že v nás má vyvolat strach z našeho světa, což je obzvlášť snadné, protože my jsme v tomhle světě ztraceni a nevíme si rady – my nejsme „bývalí zaměstnanci ve službách státu“.

(2013)

Elysium

Elysium se mi jeví jako pěkně udělaná sci-fi s detailně propracovaným světem, v jejíchž motivech mne nic neznepokojuje svou nelogičností, pokud odmyslím (možná zdánlivé) rozpory vnesené s cílem vytvořit dramatický tvar, tedy jako ústupek kompozici.

Ač z budoucnosti, je to příběh veskrze *dnešní*, ať máme na mysli zobrazení světa rozděleného na svět chudých a bohatých (kde přitom můžeme spatřovat paralelu Elysium/vyspělé země a Země/třetí svět, nebo prostě ji můžeme najít všude tam, kde žijí elity vedle „těch ostatních“), nebo odlidštění bohatých, těch nahoře (usilujících si udržet svá privilegia), ve vztahu k „obyčejným lidem“, či náznak toho, jak životní nutnost (jakou je např. nezaměstnanost; daná nelidskou, s člověkem nepočítající společností) vede ke zločinnosti, nebo hrozbu předání rozhodování do rukou mechanismů, robotů.

Mne zaujalo využití motivu možnosti přeprogramování celého globálního digitálního světa, které jsem po svém soudu do sci-fi vnesl (také já ve své *Koordinátorovi*. O to by nám mělo jít: přeprogramovat digiworld tak, aby byl lidský, aby počítal se všemi lidskými bytostmi; je to v jeho možnostech! (Jak naznačuje i závěr filmu, který se přimlouvá za humanitární akce.)

(2013)

Gladiátoři

Sport mi až tak nevadí, ale gladiátorské hry nemám rád. Nejde tu totiž o hru, jde tu o život. A navíc zde není komu fandit: nebojuje tu dobro proti zlu, jakkoli to tak může vypadat, bojují tu ubožáci s ubožáky, poštvání proti sobě vnější mocí, a mně je líto poražených, ať vypadali seabemíň sympaticky. Komu držet palce ve filmu *Gladiátoři* – dvěma Davidům, nebo jednomu Goliáši? Mé srdce je vždy na straně toho, kdo je tu zabit, takže vždy prohrávám a celý spektakl je pro mne jediným utrpením. Vzpomínám přitom na německé koncentráky, kde nutili vězně, aby se bili mezi sebou, vzpomínám na blízkého člověka, kterého podobně nutili vlastenci do bitky při odsunu, a není mi z toho dobře.

(2013)

Souvislosti: *Vlk z Wall Street* a *Výpadek svobody*

Film *Vlk z Wall Street* lze vnímat různými způsoby a z různých hledisek.

Jednak je to poutavý spektakl, který je zajímavý sám o sobě. Stále je na co se dívat a na co se těšit. Až nás napadá, zda to celé nebylo zkomponováno jen proto, aby bylo možno předvést pornografické scény.

Ale opravdu to není všechno. Zároveň se můžeme podívat úspěšnosti zla ve světě, který vyznává dobro, a zjišťovat, že zlo bylo vždy ve výhodě oproti dobru, protože si ve svém jednání neklade žádné meze a může vždy dělat právě to, co je pro ně nejvýhodnější, zatímco dobro je o tyto možnosti morálkou okleštěno a ochuzeno, jak si začíná uvědomovat stále víc lidí. Vidíme, že na zásadě hmotných výhod za jakýkoli čin lze vybudovat životaschopné společenství všehoschopných, kteří v jeho osnovateli vidí svého zachránce a jsou vděční, když za svou kůži dostanou zapláceno (tak nějak vznikaly kdysi oddané kolektivy hrdlořezů a námořních pirátů). Vidíme, že v době krize je stále víc lidí, kteří se za peníze bez nejmenších skrupulí vzdají morálky a jsou schopni toho nejpodlejšího jednání. A člověk se musí ptát: Je to s námi skutečně tak špatné?

Ale také: Není film jen výsledkem snahy najít obětího beránka, který může za všechny ty d'ábelské hrátky? Proč se tak ptám? Protože jsem vzápětí viděl film *Freedom Downtime (Výpadek svobody)*, který je o snaze zabránit natočení takového filmu o hackeru Kevinu Mitnickovi. Tento film se mi stal jakousi pointou filmu o Vlkovi a zároveň odpovědí na původní otázku: Ano, je to s námi tak špatné. Ne proto, že jsou v naší společnosti možné vlčí hrátky, ale proto, že i tato společnost se, aspoň to tak vypadá, stává totalitou nejhrubšího zrna.

Jako jsme před dvaceti lety jásalí, že jdeme do říše svobody a do pohádky, zjišťujeme dnes, že jsme jen přešli z deště pod okap. (A co bychom taky chtěli: Vždycky bylo těžké žít.)

(2014)

Snowpiercer

Znám to hledání, které se snaží pochopit, jak se věci ve světě mají. Zřejmě právě proto jsem hltal vědeckofantastickou literaturu, která přicházela s pro mne stále novými obrazy toho, jak by to mohlo být, a tím se vyslovovala k tomu, jak to je. Hledal jsem odpovědi na své otázky, a proto jsem četl takové alegorie, jako J. A. Komenského *Labyrint světa a ráj srdce*, od dcery jsem dostal *Poutníkovu cestu*... Johna Bunyana, nesmím zapomenout na *Dům o 1000 otců* Jana Weisse ani na Orwellův román *1984* nebo *Gulliverovy cesty* Jonathana Swifta. Většinou, jak už vím, jsem těmto alegoriím nerozuměl a zajímaly mne spíš pro své fantazijní obrazy.

Takovou alegorií je i *Snowpiercer*, na rozdíl od nich založený na metafoře vyrůstající z naší současnosti a tím i tím, co nám šifrovaně sděluje, nám nejbližší. Úplně chápu, když někdo říká, že to odpovídělo na všechny jeho otázky. Já jsem ony otázky už měl zodpovězeny, a přesto chápu *Snowpiercer* jako (další) cenný výrazný obraz skutečnosti, v níž žijeme, a povrzení mých odpovědí.

Všechno jsou to pochopitelně obrazy lidské, a tím pádem mají své meze, ale na *Snowpierceru* se podílelo tolik lidí (všimli jste si taky, jak mnoho to bylo Čechů?), že autorské meze jednotlivců myslím mizejí a je tím dosaženo jakési objektivnosti v souladu s tím, co prostě víme. Básnický obraz ovšem zůstává obrazem a my za ním realitu můžeme jen tušit, její faktickou podobu si můžeme jen domýšlet. Tak pro mne zůstávají některé otázky, které mi klade život, stále nezodpovězené a je to možná tím, že bontón nám říká, že se prostě nekladou, tak jako se před dětmi nemluví o sexu, jako se neříkají sprostá slova, jako jsou zachovávána i jiná tabu.

Realita metafory *Snowpierceru*, jeho svět je promyšlen do nejmenších detailů, ovšem tam, kde je třeba vyslovit něco hlubšího, je tomu dána přednost před logikou reality fantastického světa, což ale není působivosti filmu na újmu, naopak.

(2014)

Nevěřící

Filmový sestřih *Nevěřící* z vystoupení Richarda Dawkinse a Lawrence Krausse má za cíl podpořit ateisty spíš než přesvědčit věřící.

Vznikl pro západní kulturní prostředí, které bychom mohli nazvat teokracií ve srovnání s prostředím bývalého socialistického bloku, který má za sebou 40 let ateistického státního násilí a dvacet let vlivu západu. My jsme už ateistickým školením prošli, teď už ale po dvaceti letech náboženské svobody pořádně nevíme, zda to bylo dobře, nebo špatně, dávno to máme za sebou, máme s ateismem své zkušenosti a teď hledáme jistoty, na kterých bychom mohli stavět.

Západ v náboženství začíná vidět okovy, které je třeba svrhnout, ale je možné, že se prostě chce zbavit přítěže, kterou je pod vodou dýchací přístroj. U nás po čtyřiceti letech státního ateismu vznikla opačná reakce – snaha využít náboženskou svobodu k rozvoji v oblastech, kde jsme ji nemohli realizovat.

Na západě se tak živelně prosazuje trend sekularizace, u nás trend spiritualizace, přičemž státně není podporována sekularizace tam ani spiritualizace tady.

Je ateismus budoucnost? To je věc státní doktríny, toho, co nám nakonec ti rovnější z rovných vyberou, a zároveň (máme-li demokracii) toho, co se prosadí. Neodvážuju se odhadovat, co nás (vás) čeká, ale spíš než na klidně ustavený jednotný světový názor (ať vědecký, nebo ekumenický) to vypadá, že se multi kultí popere.

(2015)

Knihy

Světový étos

Těm, kdož se zamýšleli nad budoucností našeho světa, se ještě donedávna otvíral výhled pouze více než skličující. Reflexe nabízela jen možnost sledovat naplňování apokalyptického scénáře. Život pod Damoklovým mečem jaderné hrozby, život směřující ke všeobecné kontrole v digiworldu a zejména destrující všechny hodnoty křesťanské tradice tyto tendence naplňoval měrou vrchovatou. Tato bezvýchodná situace zdánlivě neměla pozitivního řešení. Stačilo však málo: pochopit, že všeobecná morální destrukce je výsledkem mravního hledání globální vesnice, v níž se nečekaně vedle sebe sešly dosud samostatně a nezávisle žijící ideje a postoje, jež se vzájemně vylučovaly a hrozily přerůst v boj na život a na smrt, a nabídnout východisko ve všeobecném mravním konsenzu. Pochopit, že dnešní situace není destrukcí, nýbrž nabídkou možnosti řešit dosud latentní rozpory tak, aby výsledek vedl ke všeobecné harmonizaci ve všech oblastech života na naší planetě.

K tomuto pochopení dospěl křesťanský myslitel, švýcarský kněz, teolog Hans Küng. Už v roce 1989 vyslovil toto přesvědčení v knize *Světový étos. Projekt* (česky Archa 1992), ve které předestřel optimistickou, ale přitom veskrze realistickou vizi, která se snaží řešit základní problémy našeho světa. Tuto vizi dále rozvinul aplikováním jejích východisek na konkrétní oblasti, politiku a hospodářství, v roce 1997 (česky *Světový étos pro politiku a hospodářství*, Vyšehrad 2000).

Klíčovým tématem jeho náhledu je pojem *světový étos*. Na jeho základě by se mohli sjednotit jak věřící všech světových náboženství, tak i nevěřící. Jako nové paradigma by měl umožnit paralelní existenci všech paradigmat dosavadních. Přístup Hanse Künga je převratný v tom, že pochopil současnou realitu jako danou, pochopil, že v ní nelze nic přehlížet ani mávnout nad čímkoli rukou. Je pro něj historickým faktem paralelní existence světových náboženství a základní strategickou chybou by podle něj např. bylo snažit se ve jménu jednoho z nich ostatní předělávat k jeho obrazu. Musíme se naučit všichni žít vedle sebe ve vzájemném konsenzu, který je možný na základě světového étosu, všeobecně přijatelných morálních východisek.

(2008)

Program pro přeživší

Myslel jsem si, že napíšu regulérní recenzi, ale nedokážu získat kontextuální odstup a nadhled, a musím proto zůstat u osobní reflexe.

Co se mi stalo: četl jsem knihu *Program pro přeživší* nadvakrát, a ona se mi tak rozpadla na dvě části. Ta první se pro mne stala expozicí a poznamenal jsem si k ní, že Chuck Palahniuk má zajímavé nápady, ať je to ten rámcově odvyprávět příběh od konce (s tím, že čtenář do poslední chvíle netuší, jak se hrdina k tomu konci dostane), a to do černé skřínky, a přiměřeně tomuto odpočítávání ke konci pozpátku očíslovat i kapitoly a strany, nebo zvláštní využití linky naděje a jeho vznik (na základě chyby v inzerátu), která pak umožní i konfrontaci telefonického a přímého setkání hrdiny s objektem svého milostného zájmu.

V této fázi četby jsem měl pocit, že by mohla fascinovat úvahami o vraždě a sebevraždě a že kniha sama je programem pro přeživší, který je vede k sebelikvidaci. Tato úvaha se však naštěstí nepotvrdila, a zatímco expozici dominuje líčení mechanismů uvnitř sekty i uvnitř mysli jejího odchovance, druhá část se posléze soustřeďuje na kritiku fungování masmédií a mechanismů utvářejících zájem, postoje a chování veřejnosti v mediálních kampaních.

Celým textem se pak vine konfrontace mezi viděním příslušníka sekty a životem „normálního“ občana.

Expozice umožňuje rozehrát příběh, který však má zřejmě spíš text svými překvapivými zvraty (v nichž motivy dostávají jiný smysl, než který byl dosud autorem naznačován) rozpochybovat než ovýznamnit. Významonosný není ani motiv snového předvídání, opět jen umožňuje rozvíjení děje.

Jde v prvé řadě o literární text, tedy nikoli o literaturu faktu, zpočátku jej lze sice číst jako realistický popis, ale později už jej čteme jako sci-fi. Z tohoto hlediska je sektářská expozice a poté líčení mediálních mechanismů zajímavější než rozvíjení příběhu.

(2010)

Kultura genderově vyváženého vyjadřování

Čte-li člověk nejdříve komentáře k textu příručky *Kultura genderově vyváženého vyjadřování* (Jana Valdřová, Blanka Knotková-Čapková, Pavla Paclíková) a potom příručku samu, má pocit, že není třeba kvůli ní tolik hysterického pokřiku, ale pak si uvědomí, že komentáře jen rozvíjejí tendence příručkou naznačené, a začne ji zkoumat z tohoto hlediska.

Příručka tvrdí, že čeština ženy diskriminuje a že je třeba tuto diskriminaci odstranit. Komentáře naznačují, že by se to mělo dít cestou jazykového inženýrství, mně se však zdá, že k tomu příručka sice nemá daleko, ale že hlavní je vymýšlení, jak jazyka užívat, aby k diskriminaci nedocházelo. Což by nemuselo být na závalu, pokud se to nebude přehánět.

Domnívám se totiž, že problém netkví ani tak v jazykové struktuře češtiny (kterou by bylo třeba nějak měnit a upravovat), jako ve způsobu užívání prostředků, které nám nabízí. Myslím si, že mluvnický rod není rod sexistický. V případě generického maskulina v češtině nejde tedy o sexismus překrývající mužským ženské, nýbrž o legitimní neutrální vyjádření skutečností, jež zahrnují jak složku mužskou, tak ženskou (studenty spolu se studentkami tedy můžeme bezpříznakově oslovit *Milí studenti*, ap.). Tam, kde chceme explicitně, z důvodu genderové korektnosti, vyjádřit přítomnost jak mužského, tak ženského elementu, nic nám v tom nebrání (typ *Vážené dámy, vážení pánové*), jde jen o to, najít vhodný jazykový modus. Vyskytnou se i situace, které donedávna popisovaly výlučně mužské role a jazykově byly pokryty výlučně výrazy mužského rodu, ale nyní chceme genderově korektně označit do těchto rolí nastupující ženy. Tyto případy řeší jazyk přechylováním a není se mu třeba, ač je u novinek jakkoli neobvyklé, bránit (*doktor – doktorka, ministr – ministryně*, až po zatím v pocitu exotické třeba *chirurg – chirurgyně*; možná se dočkáme i *kominic*, ale ty spíše jako možnost zmizí i s *kominíky*; slovo *hostka* je alespoň zatím nepřijatelný novotvar, který není všeobecně pojmenovávacími nároky požadován). A v případě, že to jazyk neumožňuje, se s tím prostě smířit, jako se smiřujeme s ženskými substantivy, která nemají mužský protějšek (např. *vědma, nevěstka, modelka, miss*).

V podstatě záleží na tom, koho chceme oslovit, jestli muže, ženy, nebo obojí, a podle toho zvolit jazykové prostředky. Někdy nelze zároveň oslovit obojí, a tak je vhodné např. počítačové hry modifikovat zvlášť pro mužské a ženské pohlaví.

Je zajímavé, že tam, kde čeština nabízí (resp. přímo vyžaduje) vyjádření ženského rodu, příručka to odmítá, a je tak sama proti sobě, když oproti tomu si za zásadu boje proti diskriminaci žen stanovuje jejich zviditelnění (to je případ přípony *-ová* u cizojazyčných ženských příjmení).

Co nad tyto meze je jazyku nařizováno, je kontraproduktivní (– říkejme tomu třeba jazyková břitva, která odřízne všechna nevhodná, jazykově nepřijatelná uplatnění požadavku genderové korektnosti). Jinak se dostaneme do oblasti takových absurdit, jako je třeba vyjádření *Čtenáři/ky rádi/y četli/y*.

Co se týče kvality příručky, je příznačné, co říká sama o sobě: *V roce 1990 uložila Evropská komise členským státům vypracovat jazyková doporučení pro nesexistické vyjadřování a uvést je do praxe. Metodika, kterou právě čtete, je vůbec prvním českým počinem v této oblasti, určeným široké veřejnosti.*

(2010)

Marginálie na okraj *Análních vesmírů*

V souvislosti s četbou *Análních vesmírů* Jana Sterna mne napadlo několik myšlenek, jež se zde pokusím zachytit a zprostředkovat.

Kronos požírající svoje děti

Napadlo mne, jak výstižná metafora je mytický obraz Krona požírajícího svoje děti. Představíme-li si to jako reálný děj, jednání osoby Krona, je to nepochopitelná zrůdnost. Pokud si však uvědomíme, že u zrodu tohoto příběhu je metafora, jež vyslovuje skutečnost, že to, co díky času (chronos) vzniká, také díky času zaniká, budeme okouzleni její působivostí. A dojdeme k názoru, že takto mýty zřejmě vznikají – rozvinutím metafory do příběhu. Podobně, jako Platon našel metaforu ozřejmující milostný vztah obrazem jediné bytosti rozštěpené ve dvě, jejíž půle se hledají, a na této metafoře vystavěl mytický příběh.

Jak tento fakt – mýtus jako vyprávěcí rozvinutí příběhu založeného na metafoře, totiž na analogii obrazu a reality – souvisí s psychoanalýzou, nevím. Možná je souvislost dána tím, že metafora je vytvořena podvědomými strukturami (Kronos: vztah otec–dítě, otec análně orální a co já vím), ale základní se mi zdá ona zárodečná analogie. Nanejvýš si dokážu představit, že mýtus má tři roviny – realita, její obraz, výraz podvědomých struktur (– v případě Krona tedy to, že byl vybrán právě obraz otce a dětí, a ne nějaký jiný).

Podvědomí

Složitost vztahu vědomí–podvědomí je dána složitostí mechanismů, které je realizují. Je třeba si uvědomit, že to, co vnímáme jako předvedené před vědomí, je jen malá část procesů, které při realizaci uvědomování probíhají v mozku. Mnohem větší část fungování mozku, než jsou procesy vědomé, tvoří procesy nevědomé, jež mimo naši vůli formují vědomí. Na rozdíl od analogie s televizorem nebo počítačem (v níž chápeme uvědomování si jako děje na obrazovce) je tu ovšem řada jevů, jež existují na pomezí vědomého a nevědomého a které Freud nazval podvědomím; jsou to obsahy vědomí, jež jsme schopni jaksi z nevědomí „vytáhnout nad hladinu, na světlo“ a ještě si uvědomit, i když spadají do oblasti nevědomí.

Počítač a televizor

Za plodnou analogii umožňující získat jasnější představu o vědomí a nevědomí pokládám srovnání jevů na obrazovce (PC či TV) s děním ve

vědomí, s tím, co si uvědomujeme. Tak jako za jevy na obrazovce funguje složitá elektronická struktura a procesy v ní, které se na obrazovku nedostanou, tak i za obsahy vědomí musíme konstatovat složitou strukturu mozku a procesy v něm, jež si neuvědomujeme (nemůžeme uvědomit), jimiž jsou ale obsahy vědomí formovány. Nemám sílu, abych tuto analogii domyslel do detailů – např. co je v nás analogické softwaru a hardwaru (jak se analytickou prací mozku formuje jeho software a dokonce hardware – srovnaj vznik synapsí), jestli podvědomí je analogické tomu, že máme přístup k nastavení parametrů procesů na obrazovce (jas, formát...), jestli porucha přístroje se dá srovnat s poruchou obsahu vědomí a sen pochopit (analogie s křovinořezem) jako výsledek aktivity mozku jedoucího na poloplyn, či se screensaverem, zda vědomí pochopit jako interaktivní obrazovku, kdy máme možnost vstoupit do procesu tvorby obsahů vědomí (jejich tvůrčím modelováním v představách, projektech, teoriích).

Podvědomí a nevědomí

Oříškem je pro mne představa procesu volního zasahování do obsahů vědomí (kdy nevědomím zformované obsahy podléhají vědomému formování volným úsilím). I volní procesy jsou totiž výsledkem nevědomých procesů, jež se dějí nezávisle na naší vůli a jsou formovány našimi nevědomými a podvědomými strukturami.

Ve shodě s psychoanalytiky myslím můžeme konstatovat, že podvědomí je strukturováno citově-poznávacími strukturami, vzorci, schémata z dětství. Je to prizma, jež si neuvědomujeme, ale skrze něž hledíme na svět.

Mozek tak postupně konstruuje schémata, struktury, prizmata, jimiž pohlížíme na realitu. Děje se to ve fázích, jež jsou postupně překonávány fázemi následujícími (tj. orálně-anální, oidipovské, genitální).

Co se týče sexuality, možná lze období vtisku chápat jako období utváření archetypu, upínání sexuálního vzrušení na určité objekty, utváření nevědomých matric, jimiž je zaměřována realita, zadávání parametrů, etalonu toho, co člověk vnímá jako sexuální objekt.

(2010)

Nikdy nejez sám

O knížce Keitha Ferrazziho *Nikdy nejez sám* si myslím, že je zajímavá. Ne náhodou má totiž podtitul *Umění networkingu – jak budovat a rozvíjet pracovní vztahy*, což znamená, že je to cílevědomě zaměřeni dosud z jakýchsi podivných skrupulí opomíjené oblasti, jíž říkáme známosti. Systematizuje podnikání v tomto směru, které chápe jako uvědomělé budování osobních sítí (tj. známostí, osobních vztahů) jednoho každého.

K. Ferrazzi patří k lidem, kteří si na budování známostí postavili kariéru, a má nám tedy v tom směru co říci. Při čtení textu si uvědomíme, že jejich shánění a využívání je činnost naprosto přirozená, že nejde o nic amorálního, naopak: protože je společnost složená z lidí, je třeba k jejím jednotlivým členům, ať jsou v různých společenských pozicích, přistupovat jako k lidem, vyhledávat a vytvářet si vztahy, které něco přinesou tomu, kdo kontakt hledá, i tomu, kdo je kontaktován, a to bez jakékoli vypočítavosti, nýbrž pro dobro věci.

Takový smysl nachází Ferrazzi i v takových akcích, jako jsou konference nebo večírky: vždy je vhodné dát možnost setkání lidem, kteří z tohoto setkání budou mít prospěch, aktivně navazovat vztahy a měnit je ze vztahů pracovních na vztahy osobní a přátelské.

(2010)

Věra Nosková: *Chraňme muže*

Rozhodl jsem se upozornit na knihu Věry Noskové *Chraňme muže* (nakladatelství Věra Nosková, Praha 2010), protože shrnuje výhrady, které lze vyslovit na adresu současné feministické tendence jak veřejných sdělovacích prostředků, tak i státní politiky. Kniha je o to cennější, že ji napsala žena, a nelze jí proto vyčítat maskulinní jednostrannost. Do role obhájkyne mužské části populace byla V. Nosková dosazena osobním životním příběhem, který líčí v kapitole zmiňující se o syndromu zavřené rodice. Poté autorka probírá jednotlivé stránky tématu, v nichž ukazuje, kde jsou muži v nevýhodě. Předestírá ohrožení mužů civilizační (vliv DDT na testosteron), různé typy záporných ženských osobností (na otce žárlící matky, xantipy, hysterky, zlatokopky) a negativní vlivy veřejných sdělovacích prostředků (líčících mateřství jako nepříjemné znevýhodnění matek a překážku v kariéře nebo posmívající se možnosti žen nalézt uspokojení v udržování rodinného krbu), zákonodárství (absurdní důsledky zákona o harašení) a feministických aktivit (s takovými paradoxními závěry, jako je snaha o genderově vyvážené vyjadřování).

Od konstatování, že muži jsou neodmyslitelnou složkou naší civilizace, a to podstatně ji určující a na ní se podílející, přechází V. Nosková ke zjištění, že ženy, ačkoli jsou muži opečovávány a mohou užívat všech výtěžků demokratické společnosti, díky přežívajícím feministickým brýlím to nedokážou vidět, a tedy ani ocenit.

V. Nosková postupně poukazuje na zdravým rozumem neakceptovatelné jevy, jež si uvědomujeme, ale které se bojíme pojmenovat, abychom nebyli označeni za protiemancipační elementy, a v tom je její přínos.

(2011)

Jiří Krupička

Je na čase, abychom se začali učit jeho jméno. Je to člověk, jak dosvědčuje jeho publikace *Renesance rozumu* (Český spisovatel 1994), který celý život neúnavně buduje svůj myšlenkový systém, jímž se snaží pochopit aktuální skutečnost, to, co nás obklopuje a v čem žijeme, tak, aby to pochopitelně sdělil i nám ostatním. Tím se podstatně liší od postmoderních filozofů, kteří na rozdíl od něho pochopitelní nejsou. V jeho textech najdeme rozumná stanoviska snad ke všem otázkám, které nás trápí či mohou trápit. Vyslovuje je v polemice s názory ostatními, rozvíjí svá tvrzení jako důkazy a dává nám místo pro vlastní zamyšlení, v němž shledáváme, že jeho ironický styl je víc než oprávněný. Vyslovuje se zejména k tématům tabuizovaným, jež soudobé ideologické ovzduší pokládá za jednoznačně dané, a nebojí se vyslovit názory vyložené kacířské, o kterých jsme my ostatní tušili, že jsou na místě, ale věděli jsme, že se nesmějí říkat. Příkladem budiž třeba prosté konstatování o nesrozumitelnosti postmoderních filozofů. Kritický rozumový postoj ke skutečnosti je to, co bylo na začátku Krupičkovy myslitelské dráhy a co dělá Krupičku Krupičkou. Při tom, jak je Krupička jako myslitel konzistentní, neudiví, že uveřejňuje ukázky své rané práce (z r. 1949) *Člověk a lidstvo* (*Man a Mankind*), v níž po prvním přímém kontaktu dospěl o novém pouňorovém zřízení k jednoznačným závěrům (které jsou pro nás dnes většinou samozřejmé, ale častokrát trvalo dost dlouho, než jsme k nim došli), jež komunisty rozlítily natolik, že mu napařili 16 let vězení. Když vidíme, za co, pochopíme, co znamená svobodné myšlení, které nám dnes připadá jako samozřejmost, a jak zruďný režim to byl. Procítit nám to dá i krátký, ale působivý exkurs do Krupičkovy vězeňské zkušenosti. Až v roce 1994 nastala situace, kdy mohl Krupička vstoupit tam, kam vždycky patřil – na českou kulturní scénu, svou knihou *Renesance rozumu*. Jak napovídá název, hájí v ní Krupička rozum jako jediný myslitelný nástroj poznání a řešení problémů současnosti (v polemice s postmodernou a v konfrontaci s celou historickou škálou filozofických názorů). Speciální, dílčí pozornost věnuje speciální a obecné teorii relativity. Rozpracovává téma souvislosti fungování mozku a myšlení. Z jiných námětů uvedme třeba dnes tak aktuální postoje vůči politice jako koncentrátu špatnosti, úvahy o demokracii jako nejlepším ze špatných nástrojů řízení společnosti, a tak bychom mohli probírat kapitolu za kapitolou a zjistili bychom, že Krupičku má cenu číst celého, slovo za slovem. Proto píšu aspoň toto. Jen stručně:

Knih je rozčleněna do čtyř celků. Část *Myšlení* obhajuje rozum jako poslední instanci nástrojů poznání. Část *Společnost* se zamýšlí mj. nad demokracií a politikou jako tím, co umožňuje život společnosti nejlépe ze všech možných nástrojů, ačkoli veřejné mínění díky paradoxnímu fungování sdělovacích prostředků vidí jen negativa jejich působení. Část *Svět* mj. konstatuje, že západní kultura je mezi ostatními kulturami sice špatná, jak sama sebemrskavě ukazuje, ale přitom je lepší než kultury ostatní. Čtvrtá část *Člověk a lidstvo* je ukázkou myšlenek, jež, jak jsme viděli výše, komunisté ocenili žalářem. Vypadá to, že Krupičkovu *Renesanci* už jinde než v knihovnách neseženete. Potěší proto, že sehnat se ještě dá jeho nová publikace *Zmatek*.

(2011)

Malý bratr

Poněkud marně teď po delší době od četby knihy *Malý bratr* vzpomínám na svoje dojmy. Myslím, že její velký bratr *1984* mne kdysi oslovil víc, protože se mi zdálo, že se dozvídám něco nového o skrytém fungování našeho světa, byť básnickou metaforou. Zpočátku jsem měl z *Malého bratra* stejný pocit: že se nám říká, jak to skutečně funguje a jaké reálné možnosti v tomto světě máme při setkání se všeobecným špehovacím a oblbovacím systémem, ale čím blíž ke konci se tento dojem vytrácel, zejména když se autor rozhodl zakončit příběh americky, totiž happy endem. Možná jej to napadlo právě tak proto, že věří v obrodnou sílu demokracie a myslí si skutečně, že když blbství ovládne jednu úroveň, jiná úroveň jí může vzdorovat (jako to prožíváme v současnosti s bojem proti všeobecnému fízlování), ale já jsem spíš čekal happy end podobný tomu v *1984*, totiž žádný. Mimoto mne nepřesvědčila scéna toho „sletu upírů“ či co, zinscenovaná jen proto, aby hlavní hrdina mohl jaksi mně nepochopitelně zmizet z hledáčku tajných služeb. Možná má autor zkušenost i s takovými masovými akcemi (jaké jsme ostatně zažili i my, když jsme protestovali proti smlouvě ACTA), ale v knize mi to připadlo nereálné.

(2012)

Santarožská bariéra

Franku Herbertovi nelze v knize *Santarožská bariéra* upřít přesvědčivost výrazu dokonale zvládnutého řemesla. Proto také mu důvěřujeme natolik, že se ptáme: Co tím chtěl básník říci? Co za sdělení je v jeho napínavém textu obsaženo? K čemu všechna ta paráda? Jde v druhém plánu zábavné sci-fi, pohrávající si s myšlenkou zvláštní drogy, která modifikuje lidské vědomí natolik, že její poživatelé jsou schopni utvořit naprosto nic nepředstírající společnosti, jde v pozadí jen o kritiku stávající společnosti, jež za povrchním pozlátkem skrývá surové sobecké zájmy? Na to je tomuto tématu věnováno příliš málo místa. Víc se autor věnuje vyličení specifické formy paranoie, při níž je hrdinu obklopující skutečnost, zdá se, že právem, vnímána jako nepřátelská, a čtenář se dostane do hrozné situace, kdy sám začne pochybovat, jak si vykládat to, co aktuálně prožívá. A ještě jedna rovina textu poukazuje jinam, nevím ovšem, kam. Hrdina se jmenuje Dasein, což je mj. jeden z pojmů existencialismu. K tomu odkazuje i pojmenování drogy jaspers (původně jméno filozofa), a podobně příznaková jsou i některá další jména.

(2012)

Alain de Botton: *Náboženství pro ateisty*

Asi si začnu všimnout jména Alain de Botton. Na Vánoce jsem dostal knihu tohoto autora, *Náboženství pro ateisty*, a když jsem ji četl, říkal jsem si, že za mne udělal velkou práci, již jsem si sice uvědomoval, či spíš ji jen tušil jako potřebnou, ale mimo napsání krátké statě jsem v tom směru nic nepodnikl.

Okolnosti mne svedly k myšlence, že jde o obdobu Satanské Bible (což je po mém soudu text, který je v opozici vůči náboženství), že se touto prací konstituuje nějaké náboženství bezvěrců; i na to částečně aspiruje, ale největší přínos Bottonovy knihy lze shledávat v tom, že racionálně střízlivě hodnotí náboženství (judaismus, křesťanství, buddhismus) z hlediska potřeb, které naplňují (naplňovala) člověku a jež je zjevně nutné realizovat i v moderní společnosti. Tomu je věnována větší část textu, který tímto doporučuji k četbě.

Autor ovšem, jak jsem výše naznačili, v závěrech kapitol přichází s návrhy, jak toto poznání uplatnit. Ty se mi ovšem často zdají efemérní tak, jako Comteho představa Náboženství Humanity nebo za francouzské revoluce zavedený kalendář s desetidenním týdnem, a domnívám se, že se spíš prosadí nějak přirozeně a organicky (jako se mezinárodním jazykem stává angličtina na rozdíl od umělého esperanta).

Svědčí pro to např. vytváření „sekulárních svatých“, k čemuž slouží společenské mechanismy typu Nobelovy ceny, ocenění Spravedlivý mezi národy či státních cen a připomínání výročí různých událostí a osobností v médiích a vůbec sekularizování kalendáře (slavení jmenin místo svatých, státní svátky).

Jiný způsob přirozeného utváření mechanismů analogických církevním lze vidět v nově se konstituujícím oboru sociální práce nebo v rozvoji psychologických poraden. Chybí mi ovšem obdoba zpovědi, mechanismu, který vede k ustavování a posilování etického myšlení v člověku, toho, aby neustále hleděl na svět prizmatem hřích–dobro, aby neustále rozvažoval, zda koná dobře, a podřizoval tomu svoje jednání.

Je přitom zajímavé (nebo příznačné?), že autor opomenul takový důležitý fenomén moderní doby, jako jsou vševládná dnes média, jež mají podstatný vliv na výchovu, formování člověka. Může to souviset s tím, že právě média realizují, jak se zdá, přesně opačný projekt než ten, o který by nám mělo jít; že místo budování morální společnosti se podílejí na všeobecné demoralizaci a devastaci.

Co se týká Bottonových návrhů, není ovšem nezajímavý princip navrhovaného nového uspořádání škol či muzeí, např. doporučení studovat literaturu z hlediska výchovného přínosu pro studenty nebo řadit muzejní exponáty na základě tématu a nikoli takových hledisek, jako je historické období či výtvarná technika.

Z řady náhledů, podle kterých Botton zvažuje to, co bychom z výtvarných náboženství mohli a měli použít pro naši kulturu, bych se zmínil o jednom: Botton dochází k názoru, že je vhodnější náboženský realistický pesimismus než bezbřehý optimismus, do kterého nás tlačí ideologie dneška.

Hlavní slabinu konceptu „náboženství pro ateisty“, myšleno v intencích Augusta Comta, shledávám v tom, že nemá takového garanta jako náboženství přirozené. Bůh je přece jen Bůh a náboženství ukotvené v posvátnu, sakrálnu, má přece jen jinou váhu a stabilitu než budova postavená na lidském (příliš lidském) poznání. Ovšem i lidské poznání musí říci: Nevím, kde se vzal svět, a toto nepochopitelné se mu může stát mystickým základem jeho vnímání skutečnosti. Takto se nám vyháněné náboženství vrací zadními vrátky a ani nevíme, jak. Ale povýšené na úroveň současného lidského poznání.

(2013)

Frederick Forsyth: *Mstitel*

Co si myslet o knize *Mstitel*? Za prvé má promyšlenou dramatickou kompozici, je tedy ve výsledku napínavá a poutavá. Za druhé je možné všimnout si tématu, odhlédneme-li od ústředního příběhu zločinu a jeho potrestání.

V první části, zdá se mi, jde o to, prezentovat čtenáři jednak (pro někoho možná překvapivé) sdělení o podzemních bojích ve Vietnamu a dále zprostředkovat (proamerický) výklad dění v Jugoslávii, které vyústilo do americké intervence. Ve druhé a třetí části jde pak o snahu vylíčit podhoubí muslimského odporu proti křesťanské (americké) kultuře. Zmíněným záměrem prezentovat některá dějinná fakta má román blízko k *Lovci draků* (v něm jde o popis situace v Afghánistánu).

První část textu v tom směru úspěšně předstírá literaturu faktu, druhá a třetí část, díky vymyšlenému San Martinu, ukazuje, že svět knihy je fiktivní. To mi dalo pochopit, že pro mne má cenu jen literatura faktu.

První a druhý díl, samy o sobě dramatické, se vždy dějově uzavírají a stávají se expozicí pro díl následující. Příběhy jsou dobře motivované a je zřejmá pečlivost, s níž byly zkonstruovány, takže to, co nám v možnosti připadá jako krajně nepravděpodobné (např. řešení problému, jak najít zločince, jak jej přivést před soud) se před námi překvapivě jako logický koberec rozvíjí ve své přesvědčivosti a uvěřitelnosti.

V tematickém plánu, základním schématu, je obsažena jistá filozofie, kterou ilustruje: ukazuje nám, jak dřívější setkání a známosti, tj. minulost, ve chvílích, kdy je to potřeba, dostávají další význam a smysl a poskládají se a umožní přítomnou akci.

Autor průběžným datováním textu příznačně pointuje dnem 11. 9. 2001.

(2013)

Neal Donald Walsch: *Bouře před klidem*

Nestává se mi to vždycky, ale i nad větší polovinou textu knihy Neala Donalda Walsche *Bouře před klidem* musím konstatovat: Hlava mi to nebere. Kde mluví kriticky o stavu společnosti, tam chápu a vřele s ním souhlasím, ale tam, kde navrhuje řešení, jsem přinejmenším na rozpacích. N. D. Walsch asi ví, o čem mluví, tak samozřejmě jeho slova plynou, já se však nemám čeho chytit, není nic, co bych mohl ztotožnit se svou zkušeností. Připomíná mi to moje pokusy vysvětlit někomu, jak se dívat na stereogramy. Také platí, že já přímo hmatatelně prostor jimi zobrazený vidím, ale ti druzí nic nevidí. Asi jsem podobně slepý, co se týče Walschových teorií, jakým způsobem dojít k východisku ze situace, v níž se nacházíme. Rozumím mu, když vysvětluje, proč, a souhlasím, že stávající stav je neudržitelný, že spěje ke katastrofě a je potřeba změna. Změna v přístupu, změna v myšlení nás zúčastněných. Kdo to nezjistí z reflexe, ten to pochopí, až se náš svět začne hroutit. Možná tehdy se zmobilizují síly pro změnu, ale to už může být pozdě. Walsch tedy navrhuje, abychom na to téma začali vzájemně hovořit, navrhuje globální rozhovor, který nečekaně umožňuje globální internetová síť, a doufá, že myšlenky, jež odsud vzejdou, ovlivní naše reálné postoje natolik, že se stanou řešením našich problémů. Ovšem podíváme-li se na debaty třeba v parlamentu (nebo stačí úplně pořad Mohu do toho mluvit), vidíme, že to nikam nevede. Je to jako mluvit do vrby a doufat, že píšťalička za nás vše vyřeší. Započítáme-li do toho Walschův projekt nového přístupu k vědomí a skutečnosti, které máme vnímat jako triády, je důvodů ke skepsi víc než dost. Ovšem Walschovi se nedá upřít, že dokáže vidět problém, podobně jako třeba Hans Küng, v rámci svých představ se snaží vysvětlit, o co jde, varovat před tím, co hrozí, a najít východisko.

(2013)

Gregg Braden: *Matrix – Božský zdroj*

Možná je to překladem, ale v textu nikde nenajdeme vysvětlení, proč je v titulu slovo matrix. (Jen kvůli němu jsem text četl.)

Jinak vnímám text jako pokus vytvořit ontologický model takový, aby akceptoval jak nejnovější zjištění fyziky, tak učení starých civilizací. Přes řadu odkazů na prameny si dovoluji pochybovat o standardní vědeckosti, spíš text chápu jako osobní svědectví, jak se Bradenovi poskládala jemu dostupná fakta, podobně jako se kdysi poskládala E. von Dänikenovi.

Obraz, který vytváří, je jistě zajímavý, ale myslím, že je to spíš další mýtus (matrix). Autor jej rozvíjí na základě konstatování, že současná fyzika objevila všeprostopující energetické pole, díky němuž vše souvisí se vším a vše je obsaženo ve všem (což dokládá takovými popsány jevy, jako jsou stejné procesy na oddělených fotonech-dvojčatech). Toto pole pojmenovává Božský zdroj a v podstatě je ztotožňuje s Bohem. Zároveň se pro konstrukci ontologického modelu inspiroval vynálezem hologramu, který se mu stává metaforou pro popis Vesmíru (konstatuje jeho holografickou podstatu, jež spočívá v tom, že celek je obsažen v částech). Dospívá pak k (doloženému) tvrzení, že stav mysli může ovlivnit stav těla (např. vyléčit rakovinu) a k psychoanalytickým rozborům na základě představy zrcadel, jimiž se pro nás stává vnější skutečnost díky synchronicitním souvislostem (v tom smyslu, že reálné dění kolem člověka je obrazem jeho nitra, postojů, toho, jaký je; nebo naopak toho, jaký být nechce; a dalších psychických rysů).

Jak vidno, autor se pohybuje napříč obory, od kvantové fyziky přes rozbor biblických a jiných filozofických textů k indiánským mýtům až po psychoanalýzu jako fanouškovsky poučený laik, který je odborníkem na všechno. Inspiruje se paradoxy, k nimž současná věda (vlnová povaha částic ap.) či poznání (synchronicita) dospěly, a snaží se je svou teoretickou představou vysvětlit.

(2013)

Výsledný obraz: velkovýroba deprivantů

Text *Vzpoupa deprivantů* (František Koukolík, Jana Drtilová, Makropulos 1996) je na vědeckém studiu pramenů založená analýza stavu společnosti, který si všichni uvědomujeme, ale o němž dosud nikdo takhle fundovaně nehovořil. Díky rozboru spatřujeme začarovaný kruh: deprivanti, lidé citově, postojově, morálně, fyzicky vykojení z normality (ať zdraví, či nemocní) se svými aktivitami bouří proti společenské skutečnosti, která je deprivovala, a tím se čím dál víc podílejí na deprivování dalších a dalších lidí. Analýza nám tedy ukazuje přítomnou společnost jako továrnu na výrobu deprivantů. Tvrdí sice, že ne všichni jsme deprivanti, ale vír stahuje pod hladinu stále víc normálních a situace se jeví bezvýchodnou. Jak se odsud dostat? Kudy vede cesta ven z kruhu? To analýza neříká, jen varovně vztyčuje prst. Tato reflexe je nutná jako první krok k nápravě, k cílenému odstraňování deprivujících mechanismů (ať je to oblbování sdělovacími prostředky, zraňování destruováním manželství, pád do bezdomovectví, narkomanie nebo třeba terorismus či války, ap.), k rozbití tohoto krunýře spiknutí deprivantů, který nás víc a víc svírá. Nadějí jsou ti, kdož jsou vůči deprivaci odolní a ze setkání s deprivujícími vlivy vycházejí posílení. Ano, i tyto případy analýza odhalila a jsou možná klíčem k východisku.

(2013)

Boží blud

O co jde Richardu Dawkinsovi v jeho knize *Boží blud*, je zřejmé už z jejího názvu, jenž naznačuje vzájemnou blízkost náboženského přesvědčení a duševní choroby. Zpočátku to tak ovšem nevypadá a zdá se, že titul má jen upoutat a knihu prodat a že jde o jakousi objektivní ateistickou bibli, která střízlivě vědecky rozebírá pro a proti náboženství a s níž lze vést dialog. I když i k tomu může posloužit jako přehled ateistických argumentů a stojí za to si ji přečíst, aby se s nimi věřící vyrovnal, zdá se však, že to nebude tak těžké, jak se zprvu jevílo, zvláště když se dostaneme k pasážím pojednávajícím o Novém zákoně. Tu se jasně ukazuje, že Dawkins nechápe (aspoň to tak vypadá) Ježíšův příběh (a stačí, když mu namítneme, že Ježíš svědčí o způsobech jednání světské moci s lidmi, kteří se snaží žít dobře, a jako řešení předvádí příklad života hodný následování).

Dawkins se nejdříve zmiňuje, že se zaměří na kritiku křesťanství, ale tam, kde se mu to hodí, argumentuje judaismem a islámem. Ke kritice katolického náboženství obsáhle cituje ze Starého zákona, jako by nepřišel zákon Nový, jako by nebyly církevní koncily a Katechismus katolické církve. Tak může mluvit o tom, že se církev nevyvíjí, zatímco opak je pravdou. Církev citlivě vnímá současné problémy a vyslovuje se k nim, a tedy, aby ukázal její vadnost, se snaží propagovat postoje, jež jsou k jejím názorům opačné, ať jde o potraty, eutanazii či homosexualitu.

Dawkins svou knihu začíná úvahou o boží existenci. V úvodu mluví o Einsteinovi a jeho minimalistickém pojetí Boha, ke kterému Einstein dospěl po osekání všeho sporného a nadbytečného, a pokládá je, na rozdíl od nás, za málo důležité (takže se s ním nijak nevyrovnává). Ovšem tam, kde Einstein končí, tam víra začíná. Tam, kde Einstein něco tuší, tam my říkáme, co tuší. Opíráme se o jeho stanovisko jako o pevný bod. Tak se Dawkinsův následující text o důkazech boží existence míjí účinkem. Boha nelze vědecky ani potvrdit, ani vyvrátit, je mimo veškerý rozum a logiku, není postihnutelný vědeckými metodami, přichází k nám skrze víru.

Pro toho, kdo takto ví, je Dawkinsova polemika dokazováním toho, že Slunce je zelené. Ne nad vším ovšem mávneme rukou (mně se líbí mj. závěrečné pojednání o úzkém průhledu, jímž hledíme na svět), ale spíš než nezaujatý vědecký rozklad před sebou máme osobní vyznání z celoživotní lásky k vědě. Proto také doporučuji přečíst si i oba doslovy.

(2013)

Budoucnost myslí

Název knihy Michia Kakua *Budoucnost myslí* přesně vystihuje její obsah: celá je všeobšáhlou futurologickou studií o technologických konceptech spjatých s myslí, vědomím, mozkiem. Některé kapitoly svými názvy ovšem vzbuzují jiné očekávání – pojmy jako telepatie, telekineze, změněné stavy vědomí apod. patří spíš k výrazivu parapsychologie, ale nenechte se mýlit. Text je založen na exaktních vědeckých teoriích a metodách a pouze realisticky rozvíjí jejich motivy a tendence.

Ukazuje přitom, že se tímto směrem už dávno vydala science-fiction (a my vidíme, že se „vědeckou“ nazývala právem), a nezastírá inspiraci vědy jejími myšlenkami. Práce je všezahrnujícím soupisem těchto možností a můžeme jako jejího předchůdce chápat i *Summu technologiku* Stanisława Lema, ovšem s tím, že Kaku má k realizaci svých vizí mnohem blíž.

V dnešním kulturním milieu jsme už často některé z motivů tušili, ale zde jde o jejich systematické podání. A nezastírám, že místy byly nejen připomenutím a rozvinutím známých skutečností, ale i podněty k dalšímu zamyšlení. Já jsem např. načerpal tyto náměty:

Zajímavým způsobem autor uvažuje o možném mentálním pozvednutí opic (v souvislosti s filmovou sérií *Planeta opic*): Kdybychom chtěli rozšířit vědomí opic do podoby srovnatelné s člověkem, museli bychom opici geneticky modifikovat tak, aby se zformovala jako člověk. Tato úvaha naznačuje, že existuje jakási „nika člověk“, kterou evoluce vyplnila. Stejně tak se může ve vesmíru realizovat „nika Země“ či nika „život s vědomím“. Je pak blízko k myšlence, že mimozemšťané budou nějak vyplňovat „niku člověk“. Nesmíme ale zapomínat, že život ve vesmíru bude přinejmenším tak rozmanitý jako život na Zemi i s jeho nikami.

V této souvislosti poutá pozornost poznámka, že životní role živočichů formuje jejich vzhled (a vytvářejí tak niky): Autor se zmiňuje o opozici kořist x predátor, konkrétně o tom, že kořisti mají oči po stranách, zatímco predátoři vpředu – jejich stereoskopické vidění jim umožňuje líp lovit. A já dodávám: oči kořisti po stranách zase vytvářejí panoramaticky široký obraz jejího okolí, což jí usnadňuje včas predátora zpozorovat.

Na základě úvahy o biologické nesmrtnosti se zase dostáváme do blízkosti myšlenky přečtené jinde, která tvrdí, že pohlavní rozmnožování je způsobem, jak při smrtelnosti individua dosáhnout nesmrtnosti života, jehož je individuum reprezentantem. (Pud sebezáchovy je tím, co je motorem, který tento mechanismus udržuje v chodu.) Vize nanobotů, které

by mohly opravovat tělo zevnitř tak, aby překonalo svou smrtelnost, nás vede k nápadu, že tělo už je těmito nanoboty vybaveno – jsou to např. krvinky; a že toto řešení má své meze, jejichž důsledkem je smrtelnost vyšších organismů. To s sebou nese i smrtelnost vědomí, která je obcházena společensky, předáváním zkušeností starých mladým učením, které je umožněno fixacemi mentálními a instrumentálními.

(2015)

Marcus Aurelius Antoninus: ***Hovory k sobě***

Hovory k sobě Marka Aurelia Antonina jsou knížkou autentické sebereflexe římského císaře, jsou průvodcem po tom, co si skutečně myslel, nad čím se zamýšlel a co za problémy řešil při svém rozhodování a jednání. Tím se stávají cenným dokumentem doby.

Markův rozhovor se sebou samým je cestou, kterou si našel, jak si připomínat to, k čemu ve svém poznání a ve své zkušenosti dospěl, jak to prakticky a fakticky uplatnit ve svém životě. Bezděčně se stal jeho rozhovorem se čtenářem a čtenáře se sebou samým.

Marcus myšlenky zaznamenává tak, jak přišly. Nepokouší se je systematizovat, jde o soubor aforismů. Čtenář je vesměs přijímá jako faktická konstatování. To proto, že jde v podstatě o souhrn myšlenek, ke kterému dospěje každé moudré stáří, a tím je stále aktuální a nezvykle současný.

Z myšlenkových okruhů, jež lze v Markově textu vysledovat, jsou častými např. úvahy o smrti, o dobrém, obecně prospěšném životě, o tom, jak se vyrovnat s bolestí, o vhodnosti nahledu, který nám dává vědomí věčné změny, o etické hygieně.

(2015)

Na okraj knihy Carol Dweckové

Nastavení mysli

Filozofie naděje

Dějiny myšlení se jako červená linka táhne hledání naděje v beznadějném světě. Teprve až Carol Dwecková toto nepřiliš zfetelně vyslovené směřování jasně a přímo zformulovala vědeckými pojmy.

Filozofii naděje buduje každé náboženství a opírá ji o konstrukt posmrtného života, který nabízí namísto perspektivy biologické smrti, jež vede k beznaději, perspektivu věčného života po smrti, a tato perspektiva povzbuzuje ke konstruktivnímu, řečeno nábožensky dobrému jednání. Vědecky perspektivu naděje pak zakotvuje Carol Dwecková.

Její moderním předchůdcem je teorie tzv. pozitivního myšlení, ale ta staví na vágních premisách a absurdních východiscích. Sledujme, jak teorie pozitivního myšlení uvažuje.

Bezprostřední zkušenost říká: Člověku je špatně, a proto myslí negativně, případně je mu dobře, a proto myslí pozitivně. Pozitivní myšlení obrací příčinnost a v tomto kauzálním převrácení zakotvuje naději: Člověk myslí negativně, a proto je mu špatně, případně myslí pozitivně, a proto je mu dobře. Pravda podle mne bude někde uprostřed mezi těmito dvěma krajnostmi: Člověku je špatně, a proto myslí negativně, a zároveň myslí negativně, a proto je mu špatně; a člověku je dobře, a proto myslí pozitivně, a myslí pozitivně, a proto je mu dobře. Teorie pozitivního myšlení tedy zvolila za základ krajnost, jež je sama o sobě absurdní.

Ne tak Carol Dwecková. Nachází naději ve faktu, že vždy můžeme usilovat o změnu nepříjemné skutečnosti, protože změna je imanentní našemu světu. Tento postoj pak nazývá růstové nastavení mysli a umožňuje nacházet východiska v situacích zdánlivě bezvýchodných, jde jen o to, nic nevzdávat předem (k čemuž tendujeme při předpokladu neměnnosti stavu věci), tzn. nepodléhat tzv. fixnímu nastavení mysli.

Ve světě stálé změny lze perspektivu biologické smrti uplatněním postoje růstového nastavení mysli nahradit perspektivou budoucnosti, v níž díky našim současným zásahům posléze dosáhneme zamýšleného ideálu (a když ne my, tak aspoň naše děti). Uvážíme-li, že dospělá generace de facto v budoucnosti žije (před dvaceti lety byl dnešek vzdálenou budoucností) a má možnost díky vlastní zkušenosti zjistit, že svět se mění k lepšímu, má tato perspektiva možnost dát nám naději potřebnou ke konstruktivní aktivitě.

Fixní a růstové nastavení mysli

Už toto pojmenování jevu, který nás zajímá, samo indikuje, že jde o vnitřní vlastnost člověka, která může existovat nezávisle na vnějšku. Nastavení mysli je sice široce zprostředkováno vnější situací, okolím, které člověka přesvědčuje, že si má myslet to a to, které jeho mysl „nastavuje“, které v něm indukuje nějaké postoje, nějaký způsob myšlení, ale jakmile si to člověk uvědomí, uvědomí si, že je nějak „nastaven“, zjistí zároveň, že tohle nastavení může cílevědomě měnit se snahou dosáhnout takového nastavení, jaké by chtěl.

Člověk sám tak, bez ohledu na vnější tlaky, může zaujmout stanovisko, že všechno lze změnit a že může usilovat o změnu. Nic ho nemůže donutit, aby si myslel opak. Ledaže jsou okolnosti natolik nepříznivé, že mu změnu nedovolí. To ale neznamená, že mu nedovolí myslet si, že změna není možná. Ano, právě zde číhá past fixního nastavení mysli. Všechno kolem nás mluví pro to, abychom si mysleli, že změna není možná. Ale jen dočasně: všechno se vyvíjí a mění, nic netrvá věčně, všechno plyne, *panta rhei*. Z dlouhodobého hlediska dospíváme ke zjištění, že změna je našemu světu vlastní – proč tedy s tím nepočítat?

V souvislosti s přesvědčením, že změna díky vnějšmu tlaku není možná, mne nedávno zaujal citát, který mi napověděl, že by člověk na svém místě měl měnit ke svému obrazu, co je v jeho moci. A tak, i když jsou okolnosti sverpě proti změně, jistě lze najít pro růstově myslícího člověka to, co změnit je v jeho moci, třebaž je tahle změna jen malá či miniaturní. Za komunistů taky ledacos nešlo, a vida: dnes to jde. Jde o to, pracovat, byt' v malém, pro změnu, a ono stokrát nic umořilo osla, komunisty a umoří i to, co se staví do cesty růstově myslícímu člověku.

Co to růstové nastavení tedy vlastně představuje? Znamená to být neustále připraven na možnou změnu, mít neustále otevřené oči a otevřenou mysl, abys zaregistroval a nepropásl, až se dveře pootevrou a skutečnost nabídne možnost změnu realizovat, abys byl připraven podle hesla „Náhoda přeje připraveným“.

(2015)

Kde hledat oporu

Mladí rodiče stojí při výchově svého potomka před otázkou, jak ho vést, jak mu vstípit potřebné postoje vůči světu. Mají sice jakés takés tušení o tom, co je dobré a co špatné, protože jejich vlastní rodiče ještě zažili náboženskou výchovu, která jim dala vidění světa, jež jasně liší to, co je špatné, hřích, od toho, co je dobré, ale oni sami se nemají čeho chytit, oč se opřít, protože o náboženství mají jen neurčité představy. Tito mladí rodiče sice v sobě mají citově zakotveny morální postoje, ale nevědí, kde se v nich vzaly ani jak je předat dál. Existuje pro ně nějaká opora, která by jim řekla, co a jak dětem předat? (Ještě včera jsem si to neuvědomoval, ale teď vidím jako skutečný problém, kde mohou děti získat morální postoje, když jejich rodiče nevědí, kde brát a kde hledat oporu.)

Nebudu vás napínat. Hledané vodítko existuje. Je to publikace Hala Urbana *To nejdůležitější v životě* (Portál Praha 2004, 2007, 2015). I když v mysli mladých rodičů má náboženské myšlení jen matné obrysy, vznikl text, který je pro ně přijatelný a recipovatelný, protože nezdůrazňuje náboženský způsob myšlení, a přitom čtenáře vede k postojům tradiční morálky. Jeho autorovi se podařilo zaplnit prázdnou niku tak dokonale, že je text přístupný všem lidem bez rozdílu, co se týče světonázoru. To proto, že Urban sám prošel dlouhou cestu hledání opory pro své postoje vůči světu a životu a to, co našel, je výsledkem čistě racionálních úvah. Urban je pedagog s dlouholetou praxí, který proto dokáže být sdělný a poučný zároveň. Vznikla tak publikace útlá, ale obsažná, jež odpovídá na otázky zmíněné v úvodu. Ukazuje cestu jak mladým rodičům, ať s vyznáním, nebo bez vyznání, tak všem, kdož hledají. Zase jedna kniha, kterou nemusím psát, protože ji napsal, a mnohem líp, Hal Urban, za což mu děkuji.

(2015)

Recenze
Vilém Kmuníček

Nakladatelství *text!*
Bílovice nad Svitavou 2015
Vydání 1., stran 56
Pro web